

Ørland våtmarkssystem

Foto: Harald Dahlby.

**Besøksenter
våtmark**

Ørland

Kart og informasjon

Velkommen til Ørland

Ørland ligger ved munningen av Trondheimsfjorden, sørvest på Fosenhalvøya. Her finner du et mangfold av natur-, kultur- og historiske perler og området er et eldorado for fuglekikking.

Ørland er godt tilrettelagt for turer til fots og til sykkel, og for fuglekikking. På kartet kan du finne en oversikt over verneområdene i Ørland.

Historiske Ørland

Ørland har en spennende kulturhistorie som strekker seg tilbake til 9400 f. Kr, når de første mennesker ankom Fosen. På Ørland er det også gjort flere funn fra bronse- og jernalderen, blant annet er Nøkkelhaugen ved Uthaug en av Norges største gravrøyser fra bronsealderen.

Ørland kommune har to UKL-områder (Utvalgte kulturlandskap i jordbruket) representert ved Tarva og Austrått. På Austrått finner du attraksjonene Austråttborgen fra 1665, Austrått Fort og Austråttlunden landskapsvernområde.

Uthaugsgården fra 1740 ble etablert som handelssted i 1859. Stedet er nå et kulturhistorisk museum.

Turområder

Rusasetvatnet er et flott turområde med historisk sus og et rikt fugleliv. På 1600-tallet ble Rusasetvatnet demmet opp som mølledam for herregården Austrått og møllebruket Dalebakken.

De historiske herregårdsveiene er gjenskapet som gang- og sykkelveier, og turveinettet binder sammen Brekstad, Rusaset, Ottersbo, Opphaug, Røstadhaugen, Uthaug og Austrått.

Eidsvatnet fuglefredningsområde er også et spennende sted å besøke, spesielt under vår- og høsttrekket.

Kultursenter

Ørland Kultursenter er et levende hus. Her er det aktivitet i de fleste av døgnetimer. Huset inneholder Besøkssenter våtmark, kino, bibliotek, kulturskole, Galleri Hans, Hannah Ryggen-senteret, Store sal, Blackbox, kiosk og kafè.

Bevaring av våtmark

I tillegg til å huse Norges største tidevannsareal og flere internasjonalt betydningsfulle våtmarksområder ønsker Ørland å være en foregangskommune innen bevaring, tilrettelegging og restaurering av våtmark. Prosjekter som restaureringen av Rusasetvatnet og turveiprosjektet har allerede satt Ørland på kartet, og mange flere prosjekter er under utvikling.

Rødstilk

Foto: Adobe stock.

Under høsttrekket er rødstilk, tjeld, vipe, sandlo, heilo, myrsnipe, brushane, enkeltbekkasin og storspove de vanligste vadefuglene i Ørland våtmarkssystem.

Brunnakke

Foto: Adobe stock.

Opplev et spennende fugleliv året rundt

Fuglelivet i Ørland våtmarkssystem viser en enorm variasjon gjennom året. Det gjelder både antall arter og antall individer av hver art. Fuglelivet er like skiftende som været ute på Trøndelagskysten - det veksler fra dag til dag.

Vårtrekket

I slutten av februar og tidlig i mars signaliserer tjeldens ankomst at våren er på vei. Omtrent samtidig ankommer gravand, vipe og sandlo. Storspoven og sanglerka gjør seg bemerket med spill og sang i åkerlandskapet når temperaturene stiger tidlig i april. Utover i april skjer en gradvis opphopning av våtmarksfugler som lommer, dykkere, gjess, ender, vadere og måker. Perioden fra slutten av april og utover i mai, når vårtrekket er på sitt høyeste, er en meget spennende tid i våtmarksområdene i Ørland.

De vanligste artene er gravand, brunnakke, krikkand, sandlo, rødstilk, gluttsnipe, strandsnipe, hettemåke og fiskemåke. Men det er også ofte sjeldnere fuglearter å se i området på denne tiden.

Fuglelivet sommerstid

Av verneområdene som er inkludert i Ørland våtmarkssystem, er særlig Grandefjæra, holmene i Kråkvågsvaet og Litlvatnet på Agdenes viktige hekkeområder. I kulturlandskapet hekker gulspurv og sanglerke i stort antall og holder det gående med sang og fluktspill langt utover sommeren. Dette er arter

som er i tilbakegang ellers i fylket og landet. Gravand og tjeld får unger i de fleste fjærområdene. Tidligere hekket også myrsnipe, brushane og svarthalespove. Vipa er nesten borte som hekkefugl på åkrene, men noen få par holder stand. Storspove er fortsatt en vanlig hekkefugl. I de store tindvedkrattene hekker blant andre buskskvett, sivsanger, sivspurv og enkeltbekkasin. Her finnes også mye tornirisk - en fåtallig fugl i Trøndelag utenom Ørland.

Høsttrekket

Høsttrekket begynner allerede i slutten av juni, når mange voksne vadefugler setter kursen sørover. Utover i juli og august skyter trekket av vadefuglene fart. August og september er månedene for de virkelig store ansamlingene. Grandefjæra har naturlig nok ofte de største flokkene. Men dette varierer en god del alt etter værforholdene. Både Innstrandfjæra, Hovsfjæra og Brekstadfjæra kan ofte huse imponerende flokker.

De vanligste vadefuglene i Ørland våtmarkssystem under høsttrekket er tjeld, vipe, sandlo, heilo, myrsnipe, rødstilk, brushane, enkeltbekkasin og storspove.

Arktiske vadefugler som tundralo, polarsnipe, sandløper, tundrasnipe, dvergsnipe og sotsnipe er mer eller mindre faste gjester om høsten. September er også den måneden da gressender som stokkand, brunnakke og krikkand begynner å samle seg. Store flokker med grågås med innslag av andre gjess er også karakteristiske på denne tiden. Det samme gjelder store flokker med fiskemåke og andre måker. Mot slutten av oktober stilner trekket, og dykkender og andre overvintrende arter tar over.

Vinter på Ørland

Gruntvannsområdene i Ørland kommune er svært viktige overvintingsområder for en lang rekke vannfugler. I det typiske kystklimaet finner vi også mange andre fuglearter som normalt ikke tilbringer vinteren i Trøndelag, for eksempel flere vadefugler og spurvefugler.

I perioden november-mars er det kanskje først og fremst de overvintrende andefuglene som setter sitt preg på Ørland våtmarkssystem. På jordene, og særlig i stubbåkrene finner flokker med sangsvaner og kanadagjess mat i form av spillkorn. Blant disse opptrer andre gåsearter som grågås, tundraås og sædgås. Stokkanda dominerer i fjæra, ofte sammen brunnakke, krikkand og stjertand. De vanligste vadefuglene vinterstid er steinvender og fjæreplytt, men også noen rødstilkler, storspover og myrsniper overvintre. Mer uregelmessig opptrer tjeld, vipe, polarsnipe og tundralo om vinteren. En god del av gråhegrene overvintre. De sees da ofte i fjæreamrådene eller samlet i mindre grupper på tradisjonelle sitteplasser ved flo sjø og om natta.

Foto: Lena Knutti.

PÅ TUR: Ørland er godt tilrettelagt for turer til fots og til sykkel, og for fuglekikking. Her kan du finne utkikkstårn, amfi eller gapahuk.

Ute i sjøområdene ligger store flokker med ærfugl, havelle, sjøorre, kvinand, siland og alkefugler. Enkeltindivider eller småflokker av vannfugler som islom, smålom, gråstrupekykker og hornkykker er faste gjester i gruntvannsområdene vinterstid. Storskarv og toppskarv er karakteristiske innslag om vinteren. Det samme er selvsagt de allestedsværende stormåkene.

Vår unike kystnatur

I Norge har vi 63 områder som er vernet i henhold til Ramsar-konvensjonen, deriblant Grandefjæra, Innstrandsfjæra, Hovsfjæra, Kråkvågsvaet og Litlvatnet i Ørland våtmarkssystem. Disse internasjonalt verdifulle våtmarksområdene er viktige for både klima, miljøet og det biologisk mangfoldet.

Våtmarksområdene i Ørland våtmarkssystem har særlig stor betydning som rasteplass for vannfugler under trekket, for ender når de feller fjær om sommeren og for fugl som overvintrer.

Grandefjæra naturreservat

Grandefjæra naturreservat er en mosaikk av leveområder. Her er det mudderfjære, store og små dammer, ulike sand- og steinfjærer, tangvoller og steder med ålegraseng. Grandefjæra har landets største tidevannsareal. Reservatet dekker omlag 21 km². Av dette er ca. 0,3 km² landareal. Ved fjære sjø blir 5-6 km² tørrlagt. Grandefjæra er en av de aller mest betydningsfulle lokalitetene av sitt slag i Norge. Det skyldes både størrelsen, beliggenheten og næringsforholdene.

Hovsfjæra fuglefredningsområde

Fuglefredningsområdet dekker ca. 1,2 km². Av dette er ca. 0,07 km² landareal. Området består av sand-, grus- og mudderfjærer med gruntvannsareal utenfor. Området er i øst avgrenset av Austrått friluftsområde og i vest av Bruholmen friluftområde.

Hovsfjæra er særlig viktig for ande- og vadefugler. Andefuglene benytter området hele året, mens vadefuglene er mest tallrike om høsten.

Innstrandsfjæra fuglefredningsområde

Fuglefredningsområdet dekker en drøy kvadratkilometer. Av dette er 0,1 km² landareal. Området består av sand-, grus- og mudderfjærer med gruntarealer utenfor. Restene av en større brakkvannsdam, den nyrestaurerte Kråktjønna, er også med i verneområdet. Innstrandsfjæra er særlig viktig for rastende vadere og gjess under høsttrekket.

Kråkvågsvaet fuglefredningsområde

Fuglefredningsområdet omfatter sjø-, fjære-, og øyområder mellom Storfosna og Kråkvåg på tilsammen nesten 12 km². Av dette er ca. 0,4 km² landareal. Kråkvågsvaet er grunt, og store deler er ikke dypere enn 5-10 meter. Kråkvågsvaet er et meget viktig overvintringsområde for lommer, dykkere, skarver, andefugler og alkefugler. Området er også viktig for mytende andefugler.

Tundrasnipe

Foto: Adobe stock.

Havelle

Foto: Adobe stock.

Både vannfugler og landfugler følger ledelinjer under trekket, slik som dalfører, fjellkjeder, elver og kyster. Ørland våtmarkssystemer ligger i hovedtrekkleden *East Atlantic Flyway*, som følger kysten og videre inn i landet. Våtmarksområdene her har status som Ramsar-områder, internasjonalt vernede våtmarksområder.

Foto: Audun Eriksen.

Grandefjæra naturreservat har landets største tidevannsareal. Ved fjære sjø blir 5-6 km² tørrlagt.

Hvorfor trekker fuglene til våtmarkene?

Under vår- og høsttrekket er fuglene avhengige av hvile- og beiteplasser for at den lange turen til og fra hekkeområdene skal lykkes. Våtmarksområder som myrer, sumper, grunne småvann, deltaområder og tidevannssonen langs kysten er eksempler på slike viktige hvile- og rasteplasser.

Livet mellom flo og fjære

Tidevannssonen, eller fjæra som vi ofte sier, har et spennende plante- og dyreliv. Plantene og dyrene som lever her har tilpasset seg et tøft liv i vekslingen mellom flo og fjære sjø. Mange arter er nok først og fremst tilpasset et liv i vannet, men har utviklet ulike måter og takle tørkleggingen de blir utsatt for to ganger i døgnet. Hvordan fjæra ser ut er med på å bestemme hvilke planter og dyr som lever der.

Børstemark på menyen

I Ørland våtmarkssystem finner vi store bløtbunnsområder beskyttet mot bølgene. Disse områdene trekker til seg masse fugl, for nede i mudderet er det et yrende liv. Her lever mange typer muslinger, børstemark og små krepsdyr. Noen arter liker å bo i områder med med fin sand, andre liker flater med mudderblandet sand, eller bløtt mudder i områder med lite bølger. Det største mangfoldet av arter finner vi der det er litt mere grovkornet sand. Her finner vi både flere individer pr. areal og flere arter. Børstemark er av de dyrene man finner flest av i enkelte områder i Grandefjæra, noe også mange fugler har på menyen.

Skjul og oppvekstområder

I Innstrandsfjæra og Grandefjæra finnes det ålegrasenger som er oppvekstområde for muslinger, krepsdyr og flere fiskearter. Vanlig ålegras, *Zostera marina*, vokser i bløtbunnsområder i kystsonen, helt fra fjæresonen og ned til 10 meters dyp. Ålegrasenga er hjem, gjemmedest og matfat for et stort mangfold av marine arter. I fjæreamrådet finner vi også mindre tangarter som blæretang, sagtang, spiraltang og grisetang.

Ramsar-konvensjonen

Ramsarkonvensjonen er en internasjonal miljøvernavtale som skal bidra til at medlemslandene tar vare på våtmarker i bred forstand, både som leveområde for planter og dyr, og som viktig naturressurs for mennesker. Norge er et av 170 land som har sluttet seg til avtalen, inngått i byen Ramsar i Iran 2. februar 1971.

På verdensbasis står 2422 områder, med et samlet areal på ca. 2,5 millioner kvadratkilometer, på Ramsar-listen i dag. De 63 norske Ramsar-områdene er alle vernet.

Viktig for klima, miljø og biologisk mangfold

Våtmark er en av de mest truede naturtyper i verden. Hvert år ødelegges store arealer våtmark. Kystsonene er sårbare for utbygging, elvedelta har blitt fylt igjen og brukt til industriområder og byutvikling, mens myrområder har blitt gjort om til skog og dyrket mark. Hvorfor er våtmarkene viktige å ta vare på?

Biologisk mangfold

Våtmarker rommer et mangfold av sjeldne arter, som er avhengige av de helt spesielle forholdene som skapes der land og vann møtes. Norge har minst 400 karplanter og 300 mosearter som lever i våtmark. I norske våtmarker lever 47 av Europas 50 torvmoser og mer enn 3000 arter leddyr, de fleste insekter. Våtmarkene er viktige hekke- og rasteplasser for mange trekkfugler. Mange fugler overvintrer også i våtmark, eller holder til der mens de skifter fjær.

Renser vann

Avrenning fra jordbruk og andre forurensningskilder vil kunne få større konsekvenser i ferskvann hvis ikke vannet først har blitt filtrert gjennom et våtmarksområde. Grunnen til det er at våtmarkene renser vann, og hindrer at miljøforurensning renner ut i elver og drikkevannskilder. I landbruksområder lages kunstige våtmarker, såkalte fangdammer, som bidrar til å redusere forurensingen til vann og vassdrag. Naturlige våtmarker gir oss derfor økosystem-tjenester som vannrensing helt gratis.

Våtmarkene demper flom

Mange våtmarker, og særlig myrer, har stor kapasitet til å lagre vann, og dette gjør at de kan dempe flom. Torvmose kan holde på vann tilsvarende ti ganger sin egen vekt. Det gjør myra til en svamp i naturen. På grunn av klimaendringene kan vi forvente oss mer nedbør som kan skape flom. For å hindre flom som skader hus og veier er det derfor viktig å ta vare på våtmarkene.

Våtmark lagrer karbon

Siden alger og planter har fotosyntese, tas klimagassen CO₂ ut av atmosfæren og lagres som karbon i vegetasjonen. Store mengder karbon lagres i tang, tare og ålegrasenger langs kysten. Myrer og andre torvmarker (peatlands) er jordas største karbonlagre på land. Peatlands utgjør kun tre prosent av verdens landareal, men lagrer dobbelt så mye karbon som verdens skoger. I klimasammenheng er det svært viktig at karbonet er bundet i torven, og ikke slippes ut i atmosfæren som CO₂.

Kilder: Fylkesmannen i Trøndelag, NIVA, Miljødirektoratet, Sabima. Regjeringen.no.

Fakta & informasjon

Besøkssenter

Besøkssenter våtmark Ørland ligger i Ørland Kultursenter ved Brekstad kai.

Hvordan kommer jeg meg dit?

Buss- og båtruter til og fra Brekstad: atb.no
Hurtigbåt Trondheim - Brekstad - Kristiansund (Rute 800)
Trondheim - Brekstad (Rute 805)
Rett på kaiområdet finner du Ørland Kultursenter med Besøkssenter våtmark Ørland.

Turistinformasjon

Turistinformasjonen for Ørland kommune er lokalisert i Ørland Kultursenter. Her får du tips om attraksjoner, spisesteder, turmål, shopping og overnatting. På Kultursenteret kan du leie sykkel.

Verneområder i nærheten

Grandefjæra naturreservat, Innstrandsfjæra fuglefredningsområde, Kråkvågsvaet fuglefredningsområde og Hovsfjæra fuglefredningsområde er alle på Ramsar-listen for internasjonalt viktige våtmarksområder

Mer informasjon

www.orland.no
www.norgesnasjonalparker.no
<https://vatmarkorland.no>

Besøkssenter våtmark

Turveier og gapahuger

MILJØ-
DIREKTORATET